Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

Leo Wad:

P. C. Holm Wad

m. m.

TRÆK AF EN LANDSBYLÆRERS POLITISKE VIRKE

Af Leo Wad

Den mand, til hvis biografi der her skal ydes nogle bidrag, er skolelærer og kirkesanger i Veggerslev ved Grenaa, *Peder Christian Holm Wad*, som på mange måder er typisk for sin tid og for sin stand. Som ung oplevede han det store politiske eventyr som folketingsmand for Grenaakredsen i de bevægede år 1852—53, hvor han indvikledes i de heftige kampe om toldenhed og arvefølge, helstat og Ejderstat, sager af yderst kompliceret karakter. Efter at de politiske drømme var bristet, genoptog han med iver sin skolegerning og opnåede anseelse som en dygtig lærer. Desuden kom han til at øve en indsats i forskellige lokale foretagender. Da han døde i 1876, 59 år gammel, var han sognerådsformand i Veggerslev-Villersø. — Selv om Wads politiske virksomhed kun blev af kort varighed og ikke kom til at sætte sig nogen spor, frembyder den dog saa karakteristiske træk, at det i hundredåret efter grundlovens givelse ikke vil være uberettiget at drage ham frem fra ubemærketheden, især da de hidtil trykte oplysninger om ham indskrænker sig til ganske få linier.

Som de fleste af sin samtids landsbylærere havde P. C. H. Wad sin rod i bondestanden. Han fødtes den 25. januar 1817[1] på gården *Arnsbjerg* i Raasted sogn, Ulfborg herred, og var søn af gårdejer og sognefoged Peder Vad, død 1. april 1837, 74 år gammel[2], og hustru Inger Pedersdatter, død 20. februar 1863, 88 år gammel[3]. Men slægten stammer fra Sædding Vadgaard i Nr. Nebel sogn, hvor Peder Vads fader, Christen Pedersen Wad, død 21.

december 1813, 76 år gammel[4], træffes som selvejer i 1789[5]. Da Nr. Nebel kirkebog først begynder i 1761, kan Christen Wads fødsel ikke findes, men hans fader er sikkert den Peder Vad, der blev begravet 29. juli 1785 i Nr. Nebel sogn, 81 år gammel[6]. Den 21. maj 1792 begravedes hans hustru Margrethe Christensdatter, 72 år gammel[7].

Som dreng måtte P. C. H. Wad tumle med sin fødegaards store fåreflokke, men efter sin konfirmation 1. søndag efter påske 1831[8] har han bestemt sig for lærergerningen, for allerede i 1832—33 ses han som vinterlærer i Tvis[9], i 1833—34 i Hyldgaard[10] og i 1835 som vikar og vacancelærer i Staby[11], hvorefter han velanbefalet af sine foresatte den 28. september 1836 melder sig på »det Kongelige Skolelærerseminarium i Snedsted«[12], hvorfra hans broder Christen, f. 1814, senere lærer i Alsted, DM, var blevet dimitteret 5 år i forvejen[13].

Snedsted seminarium, der på den tid havde den senere biskop i Aarhus, G. P. Brammer, som forstander, var oprettet i 1812. I reglementet hedder det: »Ved Seminariet skulle antages indtil 15 Subjecter af Bondestanden, hvortil ogsaa henregnes paa Landet opdragne Degne- og Skoleholder-Sønner, for at dannes til duelige og nøjsomme Lærere for Bondestanden.« Efter et toårigt ophold dimitteredes Wad herfra i september 1838 med hovedkarakteren *udmærket duelig* (karakterlisten indeholder 14 udmærket godt, 2 meget godt, de to sidste i musik og praktisk gymnastik). Wads forholdsattest lyder således:

»Hans Opførsel under Opholdet paa Seminariet fortjener det Vidnesbyrd, at han ved utrættelig Flid har benyttet sig af Seminariets Veiledning for at uddanne sig til det, vel ikke i Verden anseelige, men for Guds Rige vigtige, Fag, hvortil Herren saavel ved hans Evner som ved ydre Tilskikkelser har kaldet ham. Ogsaa ved sin sædelige Vandel

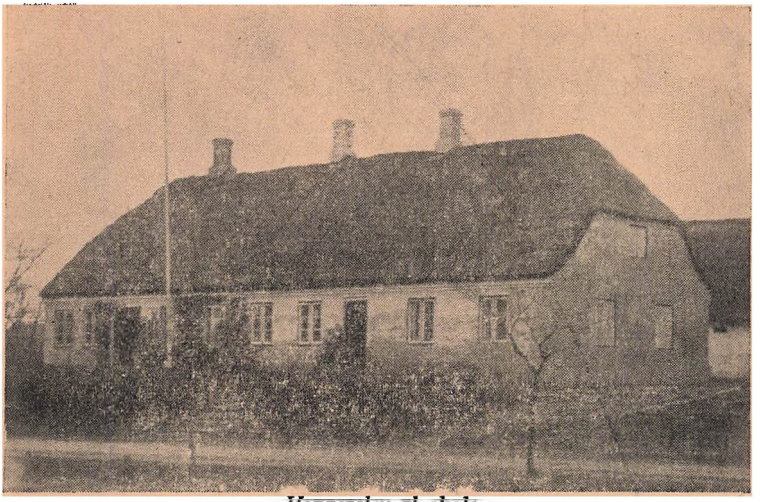

Veggerslev gl. skole

har han fortjent sine Læreres Yndest og sine Medelevers Agtelse.«[14]

Efter sin eksamen virkede Wad i 8 år, nemlig fra 1838 til 46, som huslærer, dels i Bedsted præstegård hos pastor Fritz, dels i Holmsland præstegård hos pastor Hassenfeldt[15]. Han begyndte da at se sig om efter et embede, og da skolelærer- og kirkesangerembedet i Veggerslev blev opslået ledigt, søgte han det. Det officielle embedsopslag indeholder nøje oplysninger om indtægterne: 6 Tdr. Rug og 10 Tdr. Byg in natura, 20 Tdr. Byg efter Capitelstaxt; Nannest har hidtil været svaret med 30 Lpd. Brød, 21 Snese Æg og 12 Gjæs. For Offeret, der udgjør omtrent 30 Rbd., afdrages 15 Rbd. Boligen er god og rummelig. Jordlodden, der udgjør henved 6 Tdr. Land af fortrinlig Beskaffenhed, er noget langt fraliggende. Som Kirkesanger i begge Pastoratets Kirker nyder Skolelæreren 20 Rbd.[16]

Den 25. august 1846 kaldede biskop Brammer Wad til

skolelærer og kirkesanger i Veggerslev[17], og den 20. november s. å. holdt han bryllup med *Marie Elisabeth Yde*, hvis bedstefader (degnesønnen Søren Jensen Yde), fader (Jens Christian Yde) og broder (Martin Christian Yde, DM) fra 1781 til 1896, altså i 115 år, efter hverandre beklædte lærerembedet i Stagstrup i Thy[18].

Det var et stort arbejde, en landsbylærer måtte præstere i de dage. Foruden den i sig selv trættende gerning i skolen de 6 dage om ugen — Veggerslev skole søgtes også af børnene fra Villersø sogn — havde Wad to kirker at forrette tjeneste i hver søndag. Hertil kommer så pasningen af skolelodden. Da familien efterhånden forøgedes, følte Wad det nødvendigt at købe jordejendom[19], hvilket yderligere lagde beslag på tid og kræfter. Børnene, der opdroges til arbejdsomhed og nøjsomhed, lærte imidlertid tidligt at tage fat, så de kunne aflaste forældrene.

Da boligen var dårlig, blev der i 1854 bygget en ny skole, som var i brug til 1908, da den nuværende skolebygning opførtes. Da Wad blev kaldet i 1846, måtte han som nævnt undervise børnene fra begge sogne, men 1857 blev Villersø et eget skoledistrikt og gik fra Veggerslev med egen lærer og kirkesanger[20].

Wad blev tidligt grebet af tidens religiøse, nationale og politiske rørelser. Kristeligt og folkeligt blev han vakt af Grundtvig, politisk og nationalt blev det store år 1848 bestemmende for ham. Politisk set har han været frisindet og oprindelig i mangt og meget stået bondevennerne nær, men har ikke kunnet affinde sig med den ordning af monarkiets forhold på helstatens grund, som bondevennerne og de konservative enedes om. I tidens afgørende politiske spørgsmål har Wad derfor stemt sammen med de nationalliberale. At han stod fast på Ejdergrænsen, hænger sikkert sammen med hans venskab med den historiske forfatter Frederik Barfod, hvis lille bog, Christendommens

Indførelse i Danmark (1865), er tilegnet navngivne venner, deriblandt P. C. H. Wad[21].

Ved treårskrigen var det ikke lykkedes os at nå det mål, vi havde kæmpet for: et Danmark til Ejderen. Ved freden i Berlin i juli 1850 blev der ikke truffet nogen afgørelse af stridsspørgsmålene; de to hertugdømmers forhold til Danmark skulle ordnes ved en overenskomst mellem Danmark og de to tyske stormagter Preussen og Østrig, der med støtte fra bl. a. Rusland energisk modsatte sig en adskillelse af Slesvig og Holsten. Den letteste ordning ville da være en genoprettelse af den gamle helstat, hvad der ogsaa var flertal for i den danske regering. I de såkaldte aftaler af 1851—52, der blev truffet mellem Danmark og de tyske magter, afgav den danske regering løfte om, at Slesvig ikke skulle blive knyttet nærmere til kongeriget, end Holsten blev det. De mere nationale ministre udtrådte af regeringen, der fra januar 1852 udelukkende bestod af helstatsmænd med C. A. Bluhme som premierminister. Dagen efter sin tiltrædelse udstedte ministeriet kundgørelsen af 28. januar 1852, der angav retningslinierne for den påtænkte helstatsordning, der af de nationalliberale måtte betragtes som reaktionær og tyskvenlig. Nogle spørgsmål ønskede regeringen løst straks, således en ordning af arvefølgen efter den barnløse Frederik den Syvende og en flytning af toldgrænsen fra Ejderen til Elben. Med hensyn til arvefølgen enedes de 5 stormagter, Sverige-Norge og Danmark om den 8. maj 1852 i London at undertegne en traktat, der i tilfælde af Frederik den Tredies mandsstammes uddøen anerkendte Prins Christian af Lyksborg og hans mandlige arvinger i ægteskabet med Louise af Hessen som arveberettigede til hele monarkiet. Herved ville imidlertid kongelovens kvindelige arvegang bortfalde. I N. Neergaards værk Under Junigrundloven er disse spørgsmål indgående behandlet.

Den 4. august 1852 skulle der finde et almindeligt folketingsvalg sted. Af prøvevalget m. m. og af selve valghandlingen har Aarhuus Stifts-Tidende temmelig fyldige referater. Bladet skriver:

»Grenaa, den 13. Juli.

Ifølge tidligere udgaaet Indbydelse fra Bestyrelserne for de tvende her i Districtet bestaaende Vælgerforeninger blev idag et *Prøvevalg* afholdt paa denne Byes Raadhuus af endeel af Districtets Vælgere. Forhandlingerne lededes af Pastor *Bergmann* i Hammelev, der gav Ordet til Pastor *la Cour* (Districtets forrige Rigsdagsmand), som i et kort Indledningsforedrag udviklede, hvilket Ansvar Vælgerne have ved Udøvelsen af deres Valgret, og tillige gjorde opmærksom paa, hvilke Egenskaber den Mand især maatte besidde, som de gave deres Stemme. Derpaa opfordredes de Tilstedeværende til at udpege Mænd, som de især kunde ønske at skulle stille sig som Candidater, og nævntes da af mange Pastor *la Cour*, der imidlertid gjentog, hvad han alt tidligere havde yttret, at han ikke denne Gang saa sig istand til at modtage Valg. Derefter blev bl. A. nævnte: Skolelærer *Wad* i Veggersløv, Gaardeier *Laurberg* til Enslevgaarden, Proprietair *Levring* til Ørbekgaard og Smed *Søren Busk* i Skindberg, hvilke Alle vare tilstede.

Skolelærer *Wad* fremstod først og udtalte sin politiske Anskuelse: Han vilde ikke, hvorvel han godt kunde det, bruge den Sætning: »Jeg elsker Grundloven,« da denne var saa vag, at deri kunde lægges omtrent hvad Mening, det skulde være. Han vilde sige: »Jeg elsker Danmark og det danske Folk«, og vilde derfor arbeide for Alt, hvad der kan fremme det danske Folks Velvære. Han troer, at vi ikke skulle holde lige fast paa Alt, hvad Grundloven indeholder, da noget Tab maaskee bør taales for Heelstatens Skyld; men derimod vil han ved alle lovlige Midler holde paa

den almindelige Stemmeret, da Indskrænkning deri vilde være i højeste Grad ufolkelig, og Lovgivningen derved blive skæv. Han erklærede at være Demokrat. Forøvrigt gjorde han sin Stilling paa Valgdagen afhængig af Prøvevalgets Udfald.

Hr. *Laurberg* erklærede ikke at ville stille sig, da han nærede Ønske om en Indskrænkning i Valgretten, idet han meente, at de, som Intet skatte eller skylde til Staten, ikke burde deeltage deri, og saae, at denne Anskuelse var i Minoriteten. — Skolelærer *Jørgensen* fra Sangstrup imødegik den Anskuelse, at kun de, der skatte og skylde til Staten, skulde have Stemmeret, idet han meente, at næsten Alle deeltoge i Skatteydelsen til Staten, om ikke directe saa gjennem Communen, ligesom han ogsaa meente, at den almindelige Værnepligt kan kaldes en Skat til Staten, og at denne paahviler Indsidderen ligesaa fuldt som den rigeste Godseier.

I den Discussion, som herved fremkaldtes, og som forøvrigt laa endeel udenfor, hvad der egentlig vedkom Mødet, blev af Nogle bemærket, at der her i Districtet existerede et Parti, der arbeidede paa eller i alt Fald ønskede Indskrænkning af den bestaaende Valgret, og da derved tydelig sigtedes til den heri Byen oprettede Vælgerforening, der ikke vilde vedkjende sig den først oprettede Vælgerforenings Mærke: »at den almindelige Stemmeret ansees for et uomtvisteligt Gode,« gav dette d'Hrr. Pastorer *Bergmann* og *Bloch* og Dr. *Arendrup* — som Medlemmer af den sidst oprettede Forening — Anledning til at fremsætte deres Hensigt med Stiftelsen af den nævnte Forening, der aldeles ikke gik ud paa en Indskrænkning af Valgretten, men kun sigtede til at sætte Candidaten istand til at møde i Rigsdagen med mere frie Hænder, saa at han, dersom Regjeringen fremførte saadanne Grunde, der maatte gjøre en Indskrænkning i tidt-

nævnte Henseende nødvendig eller tilraadelig, da kunde gaae ind derpaa uden at handle mod noget Vælgerne givet Løfte. — Efter at denne Discussion var sluttet, opfordredes Proprietair *Levring* til at udtale sine Anskuelser, hvortil han imidlertid ikke havde forberedt sig, ligesom han ei heller kunde afgive nogen bestemt Erklæring, hvorvidt han vilde stille sig til det endelige Valg eller ei. — Smed *Søren Busk* udtalte, at han samstemmede med Skolelærer *Wad*. — Ved den derpaa stedfindende Afstemning stemte en stor Majoritet for Hr. *Wad*, der, som Følge deraf, erklærede sig villig til at stille sig ved det endelige Valg. Paa given Foranledning tilkjendegav han imidlertid sin Beredvillighed til at trække sig tilbage, dersom en Mand skulde fremstille sig, der kunde faae Folkevillien for sig, og som allerede havde gjort Erfaring i det politiske Liv.

Efterat Prøvevalget var forbi, toges Bestemmelse om Afholdelse af en Folkefest den 26de Juli (den 25de er en Søndag), og udnævntes til at arrangere det Fornødne i saa Henseende en Comitee, bestaaende af d'Hrr. cand. juris *Bonnez*, Pastor *Nansen*, Gaardeier *Pontoppidan*, practiserende Læge *Richter* og Skolelærer *Wad*.«

Folkefesten beskrives således i bladet:

»Grenaa, den 28de Juli.

Som tidligere meddeelt, blev det, ved det her afholdte Prøvevalg, bestemt at afholde en Folkefest den 26de Juli til Minde om Slaget ved Idsted. Denne Fest blev paa den nævnte Dag afholdt i Enslev Skov og var besøgt af 1500 à 2000 Mennesker.

Paa en Plads i Skoven var der indrettet to rummelige, med Dannebrogsflag prydede Dandsepladse, som om Aftenen oplyste ved Hjælp af Begkrandse og couleurte Lamper stadigt benyttedes. Under Festen optraadte Skolelærer *Wad* og fremhævede i et indledende Foredrag

Dagens Betydning; senere udbragtes et »Leve« for Kongen (af Pastor *Nansen*), for gamle Danmark (af Pastor *la Cour*), for Grundloven (af Samme), for Krigerne af (Lieutn. *Clausen*) og for den danske Quinde (af Pastor *Bloch*). Det er en Glæde at kunne tilføie, at Comiteen havde løst sin Opgave paa en meget tilfredsstillende Maade. At Almeenaanden oplives og styrkes, og at de forskellige Klasser af Folket ved saadanne Fester bringes hinanden nærmere, er vistnok utvivlsomt, og vort Haab er derfor, at Idstedfesten maatte blive gjentagen ad Aare.«[23]

Om selve valghandlingen hedder det:

»Grenaa, den 4. August.

Den her i Dag stedfundne Valghandling inlededes af Valgbestyrelsens Formand, Pastor *Bergmann*, som, efter at have udviklet Betydningen af den Gjerning, man nu stod i Begreb med at udføre, underrettede de Tilstedeværende om, at kun een Candidat havde stillet sig, nemlig Hr. Skolelærer og Kirkesanger *Wad*, til hvem han derpaa gav Ordet. — *Wad* maatte, idet han tilbød sin Tjeneste som Folkethingsmand, bemærke, at det oprindelig ikke var hans eget Ønske, men stedlige Forhold og bestemte Yttringer af Folkevillien, der havde bestemt ham til dette Skridt; dog stod han her ikke som Martyr for noget politisk Parti, men af fri Villie, tilskyndet af Kjærlighed til Forfatning og Folk. Han og hans Venner nærede ingen overdreven Tillid til hans politiske Dygtighed; men paa den anden Side var ei heller Nogen berettiget til at sige, at han ingen Dygtighed besad, det kunde kun Fremtiden afgjøre. Han erklærede sig for en fri, demokratisk Forfatning som den, der bedst passede for det danske Folks nuværende Culturtrin, naar den gjennemførtes med Besindighed og Fasthed. Han nærede Høiagtelse for »Danmarks Riges Grundlov« og vilde nødig, at Noget af den skulde gaae tabt; dog

vilde han fremfor Alt holde paa det brede Grundlag, hvorpaa den hviler: almindelig Valgret og Valgbarhed, uden hvilken Forfatningen vilde blive aristokratisk. — Han vedkjendte sig Trangen til en ny Communallov, som, bygget paa en udstrakt Valgret, gav Communerne større Selvstændighed i Bestyrelsen af deres egne Anliggender, og som burde være affattet med saadan Tydelighed og Vidtløftighed, at den i alle reent communale Anliggender kunde saa at sige være tilstrækkelig Lov og Ret for Hvermand. Ogsaa for en ny Skolelovs Nødvendighed udtalte han sig ligesom ogsaa for Vigtigheden af Selveiendoms Fremme; at denne kunde skee ved frivillig Overenskomst, var jo det ønskeligste, men saafremt det gjordes fornødent, var Statsmagten, efter hans Anskuelse, berettiget til at udstede en Tvangslov. Pastor *la Cour* (En af Candidatens Stillere) fremtraadte derpaa og anbefalede *Wad* som en dygtig og retsindig Mand af grundchristelig Characteer; vel besad han ikke Lærdom, men et sundt og klart Blik over Forholdene og mange praktiske Kundskaber, som ofte savnedes hos den Lærde; *Wad* var en ærlig, dansk Mand, besjælet af oprigtig Kjærlighed til vor frie Forfatning. — Efter at Candidaten derpaa havde besvaret en Interpellation angaaende Laugsvæsenet, hvilket han erklærede ikke at ynde, uden dog at turde tilraade en pludselig Indførelse af alm. Næringsfrihed, skredes der til Kaaring; men da Valgbestyrelsen ikke skjønnede, at Candidaten havde over Halvdelen af de tilstedeværende Vælgeres Stemmer for sig, blev der, ifølge Candidatens Forlangende, foretaget Navne-Afstemning, hvis Udfald blev: at 325 Stemmer erklærede sig for og 105 imod Hr. *Wad*, der følgelig proklameredes som Rigsdagsmand for Randers Amts 4de Valgkreds. Valgbestyrelsens Formand sluttede derpaa Mødet, idet han udbragte et »Leve« for vor frie Forfatnings Giver, Hs. Maj. Kong Frederik den Syvende.«[24]

Valgdeltagelsen ved folketingsvalget den 4. august 1852 var i kredse med skriftlig afstemning 26,6 pct. (antallet af kredse med kåringsvalg var 38).[25] De nationalliberale opnaaede flertallet af mandaterne, bondevennerne omkring ved 40, hvorimod de konservative kun fik meget få. Da rigsdagen trådte sammen den 4. oktober 1852,[26] forelagde regeringen sine to lovforslag om flytning af toldgrænsen og om forandring i arvefølgen. Med hensyn til det første lovforslag mente de nationalliberale, at det især ville være til gavn for tyskerne (holstenerne), og de ville derfor opsætte gennemførelsen deraf til den nye helstatsforfatning forelå Den 12. januar 1853 forkastedes toldloven i folketinget som dagen efter opløstes. Wad hørte til dem, der stemte imod loven. Denne gruppe, »de 50«, udsendte dagen efter opløsningen et opråb til deres vælgere, hvori de motiverede deres standpunkt. Til de mere fremtrædende af disse mænd hørte Fr. Barfod, H. N. Clausen, H. Hage, C. C. Hall, F. M. Knuth, O. Lehmann og D. G. Monrad.[27]

Nyt valg blev udskrevet til den 26. februar 1853, og i den hidsige valgkamp var det især arvespørgsmålet, det drejede sig om. Både de konservative og bondevennerne henviste i deres agitation til »den europæiske nødvendighed«. Bondevennerne holdtes sammen af en stærk partidisciplin, og i deres dygtigt redigerede organ »Almuevennen« holdtes vælgerne nøje underrettede om alle aktuelle foreteelser, ligesom rigsdagsmændene altid var i søgelyset. 8 dage før valget læser man således følgende i bladet:

»*Skolelærer Wad* er en i vore indre Spørgsmaal frisindet og folkeligsindet Mand, men han er tillige saa stor en Fjende af alt Tydsk, at han ikke giver sin Stemme til noget Samkvem med Holsteen, om saa end Danmarks Grundlov derfor skal gaa overbord. Han valgtes derfor

ogsaa af »Junisterne«[28] til Sekretær, og Barfod holdt ham stadigt i Aande, saa at han blev mere og mere barfoddansk, det vil sige en blind Fanatiker, naar Talen kom paa Ordningen af vore Forhold og vor Stilling til Holsteen. Vi kunne derfor ikke ønske Skolelærer Wad gjenvalgt under de nærværende Omstændigheder.«[29] — I et senere nummer af bladet nævnes han som en af »de mest eidergale Rigsdagsmænd«.[30]

Wad lod sig imidlertid atter opstille. Aarhuus Stiftstidendes referat af valghandlingen lyder således:

»Grenaa, den 26. Februar.

Hr. Skolelærer *Wad* af Weggersløv, der hørte til det opløste Folkethings Majoritet, fandt idag paa Valgtribunen for Grenaa By og Landdistrict uventet ligeoverfor sig en Modcandidat, Justitsraad, Toldinspecteur Müller af Aarhuus, der, efter at Huusmand Jens Jensen Bech fra Lystrup og Gaardmand H. P. Larsen fra Ørum, der ligeledes havde stillet sig imod Wad, forinden Afstemningen vare traadte tilbage til Fordeel for Justitsraad Müller, samlede om sig 268 Stemmer. Wad erholdt 360 Stemmer og blev saaledes paany Folkethingsmand for Randers Amts 4de Valgkreds. Af Grenaa By erholdt Justitsraad Müller 87, Wad 11 Stemmer. Den tidligere Rigsdagsmand, Pastor la Cour i Nimtofte, og en Skolelærer, der var i Valgbestyrelsen, benyttede deres Plads paa Tribunen til ved Taler fra denne, saa godt som de formaaede, at hjælpe paa Wad. Postmesteren i Grenaa, Reserveofficer fra sidste Krig,[31] og Mølleren i Nimtofte[32] — om han tidligere har været Krigsmand vides ikke — kæmpede tappert Side om Side, med alenlange Interpellationer til Wads Modcandidat, alt dog kun til liden Fornøielse for dem selv. Valgkredsen her bærer nu sit Ansvar med af det, som Fremtiden vil bringe, hvis de Halvtreds og deres Tilhængere have seiret ved Valgene.

Hr. Wad ansee vi ikke for farlig; thi han aflagde, tvungen dertil af Pastor Bloch heraf Byen, den Bekjendelse, at han var *Heelstats*mand. Vi komme derfor nok til at see, at hans Stemme paa den nye Rigsdag, falder fra de Halvtreds. Vi have Grund til at troe, at denne Mening findes hos ikke Faa af de Vælgere, der have stemt paa ham og have afgjort hans Gjenvalg. Vælgerne i vor Kreds have ved denne Valghandling i Justitsraad Müller lært at kjende en kundskabsriig, frisindet Mand, der er i Besiddelse af fortræffelige, parlamentariske Gaver og ret synes skabt for det offentlige Liv. Han fremsætter sine Tanker med Lethed og i et fatteligt Sprog; derhos er hans Organ smukt og tydeligt. Disse heldige Omstændigheder har han at takke for, at han, endskjøndt han hverken var kjendt eller ventet af Vælgerne, men først mødtes med dem paa selve Valgpladsen, erholdt en saa betydelig Deel af deres Stemmer, og det er her efter Valghandlingen de Flestes Mening, at Hr. Wad ikke var bleven valgt, hvis Justitsraad Müller blot et Par Dage før Valgdagen havde kunnet nævnes som Modcandidat. Nu vare mange Vælgere, der ikke vilde stemme paa Hr. Wad, reent udeblevne fra Valgstedet, imedens hans Tilhængere og deres Førere vare mødte. Vi maa dog takke Hr. Justitsraad Müller, at han, paa enkelt Mands Opfordring, endnu i sidste Øieblik mødte og gav de af de tilstedeværende Vælgere, der misbilligede Hr. Wads Anskuelser i Told- og Arveføigesagen, Leilighed til at samle sig og vise, at de existere. (Md.)«[23]

Valget den 26. februar 1853 betegnes som et af de livligste i vor politiske historie. Valgdeltagelsen i kredse med skriftlig afstemning steg til 40,4 pct. (antallet af kredse med kåringsvalg var 36).[34] Resultatet af Valget blev, at regeringens tilhængere, de konservative og bondevennerne, fik nogle få stemmer flere end de nationalliberale, der på grund af den ubetingede ophævelse af kongelovens arve-

følge som helhed var imod tronfølgeloven, hvorom der snart førtes voldsomme debatter på rigsdagen. Ifølge grundlovens § 4 kunde kongelovens arvefølge kun forandres af den forenede rigsdag, og der udfordredes ¾ af de afgivne stemmer. Ved Afstemningen den 18. april stemte 97 for, 45 imod loven, der således ikke fik den foreskrevne majoritet for sig. Til de 45 hørte Wad og kendte mænd som Clausen, Grundtvig, H. Hage og Madvig. Den følgende dag opløstes begge rigsdagens ting.[35] Stemningen var meget bevæget. I »Fædrelandet« læser man følgende herom:

»*Folketingets Dagsmøde.*

.... Derpaa indtraadte *Finansministeren* i fuld Uniform og oplæste et aabent Brev af 19. April, ved hvilken den nuværende Rigsdag opløstes efter Grundlovens § 27 »da det kgl. Budskab, skjønt antaget af et stort Flertal, dog ikke havde faaet det grundlovsmæssige Antal Stemmer.« Thinget svarede herpaa med et 9 Gange gjentaget »Kongen leve!« Fra Tilhørerpladserne lød et rungende 3 Gange gjentaget »Rigsdagen leve!«

— Formanden: Tilhørerpladserne vil øjeblikkelig blive ryddet! Mødet er hævet! Fra Tilhørerpladsen svaredes med et 9 Gange gjentaget »De 45 leve!«, hvorpaa Mængden adskilte sig.« — I landstinget oplæstes det åbne brev af premierministeren under lignende hurraråb for »de 45«.[36]

Hermed er Wads politiske virksomhed forbi. Han søgte aldrig siden valg. Et forsøg fra hans og la Cours side på at få Fr. Barfod valgt i Grenaakredsen ved det følgende folketingsvalg den 27. maj 1853 mislykkedes. I den altid velunderrettede Aarhuus Stifts-Tidende hedder det således:

»Kjøbenhavn, den 19. Mai.

Efter Forlydende have Modstanderne af Arvefølgebudskabet slaaet Student *Frederik Barfoed* løs. Han reiser i Morgen til Aarhuus, for, efter hvad man vil vide, at slaae

ned i en jydsk Valgkreds. Man mener, at Slægt[37] og Venner have brudt Veien for ham til Grenaa. Vi bede de jydske Mænd være paa deres Post og lade os paa den kommende Rigsdag være frie for den grundtvigske Eidermand. Han var i sin Tid en mægtig »Bondeven«, men faldt fra. I hvad Form han nu vil optræde bede vi os meddeelt af vore jydske Venner.«[38]

Videre skriver bladet om sagen:

»*Folketingsvalg.*

I *Grenaa* er valgt Justitsraad, Toldinspecteur *Müller* af Aarhuus, først ved Kaaring og derefter ved Afstemning. Han var stillet af Borgerrepræsentanternes Formand Consul Kock, Borgerrepræsentant Sadelm. Henrichsen, Skolelærer Petersen, Sognefogderne Jens Fisker og Chr. Jensen, samt Gaardeierne Jens Thomsen og Peder Broch. Modcandidaten, Student *Fr. Barfoed*, var stillet af Districtets tidligere Rigsdagsmænd: Pastor la Cour i Nimtofte og Skolelærer Wad af Wigersley, samt af Skolelærer Holm i Nimtofte. En tredie Candidat, Gaardeier Lars Bønnelykke af Aalsrode, var efter Udfaldet af Kaaringen traadt tilbage. Justitsraad *Müller* havde ved Kaaringen en aldeles afgørende Majoritet (samtlige Stemmer mod nogle og tyve for Hr. Barfoed); men desuagtet havde Modcandidaten forlangt Afstemning. Ved denne blev Justitsraad *Müller* valgt til Valgkredsens Folketingsmand med 340 Stemmer; Modcandidaten, Hr. *Barfoed*, erholdt kun 71.«[39]

Den konservative helstatsmand, justitsråd Müller, gik altså af med sejren, toldloven og arvefølgeloven blev vedtaget. Men allerede året efter gled også justitsråden for bestandig ud af rigsdagen.[40] Ved valget den 27. maj 1853 var valgdeltagelsen i kredse med skriftlig afstemning faldet til 25,4 pct. (antallet af kredse med kåringsvalg var 57).[41]

De nationalliberales andel af folketinget anslås til højst at have udgjort ⅓.

Endnu en begivenhed fra Wads rigsdagsperiode skal nævnes. Den 7. marts 1853 — samme dag som folketinget samledes — holdtes der hos Grundtvig et stort møde af rigsdagsmænd og ikke-rigsdagsmænd, der stiftede »Dansk Forening«. Blandt disse mænd træffer vi også P. C. H. Wad, der utvivlsomt i forvejen havde været medlem af »Den danske Forening af Rigsdagsmænd«, der til formand havde haft Barfod, som med storslået gæstfrihed holdt åbent hus for sine rigsdagsvenner. Jævnlig var der i hans hjem på Mosedal 10—12 rigsdagsmænd til smørrebrød og te. Barfod var ingenlunde pengemand, og i sine erindringer antyder han da også, at et par venner, vist især den tidligere udenrigsminister, lensgreve F. M. Knuth, var med til at financiere foretagendet.[42]

Havde Wad end opgivet den politiske løbebane, sagde han dog ikke ganske det offentlige liv farvel, men virkede efter evne til gavn for sin by og sin egn, hvor han nød stor tillid.

Af Grenaa Avis fremgår det, at han den 7. november 1860 var med til at stifte en vælgerforening med det formål »at formaae dygtige, frisindede og hæderlige Mænd, der ville virke for det, der efter deres Overbevisning er Ret og ei blinde gaae i noget Partis Ledebaand, til at stille sig til Valg.« Han valgtes i bestyrelsen sammen med sin gamle ven la Cour, godsejer Mourier-Petersen til Ryumgaard, justitsraad Nyeborg, proprietær Carøe, gdr. Niels Nielsen, proprietær Hvid, skolelærer Lehrmann og vicekonsul Kock. Bladet skriver til slut: »Det maa være utvivlsomt for alle Vælgerne, at en slig Forening vil kunne virke heldbringende for Valgkredsen, der i længere Tid har følt sig sat i Forbindelse med Bondevennetruppen, Danmarks Ruin . . .«[43]

Bag stiftelsen af denne vælgerforening aner man de nationalliberales *come back* og genoptagelsen af Ejderpolitikken, som nederlaget i 1864 satte punktum for.

Den 5. maj 1870 træffes Wad som medstifter af en skytteforening for sognene nord for Grenaa, i hvis bestyrelse han indvalgtes (skytteforeningerne efter 64 er også et tidens tegn),[44] og i en avisbekendtgørelse dat. 24. august 1871 nævnes han som formand for Voldby folkehøjskoles bestyrelse.[45] Han valgtes i sognerådet den 27. november 1867 med tiltræden den 1. januar 1868; i rådets første møde valgtes han til fattigforstander, den 4. januar 1871 til formand for sognerådet; hans navn træffes sidste gang i protokollen den 7. december 1876.[46] Desuden skal han have været stifter af en »Syge- og Doktorforening«, medstifter af Grenaa Landbo-Spare- og Laanekasse og ved sin død formand for repræsentantskabet.[47] Ved sin død ses han tillige som formand for en hesteforsikringsforening for den østlige del af Nørre Herred.[48] I jernbanesagen Randers—Grenaa virkede han med interesse, var aktionær og nåede at se den gennemført, og da Grenaa—Gjerrild vejen blev amtsvej, bidrog han til, at den fik retningen gennem Veggerslev.[40]

Wad nærede stor kærlighed til skolearbejdet, og om hans betydelige dygtighed som lærer foreligger flere vidnesbyrd. Gamle elever har omtalt ham som en mand, der indgød tillid og respekt,[50] ligesom udtrykket »en børnelærer af Guds nåde« er brugt om ham.[51] Men midt i sin travle virksomhed blev han pludselig syg af lungebetændelse, og efter tre dages sygeleje døde han den 13. december 1876, 59 år gammel.[52] Hans enke overlevede ham i 20 år.[53] De ligger begge begravet på Veggerslev kirkegård. En søn, *Carl Peter Wad* ($^{22}/_{9}$ 1848—$^{23}/_{10}$ 1922), blev sin faders efterfølger i embedet.[54]

Desværre findes der ikke bevaret noget portræt af

P. C. H. Wad, men der skal have eksisteret et fotografi »på glas«, antagelig et daguerreotypi, der imidlertid forlængst er gået til. Han skal have været en høj, stærk mand med kraftige træk (krum næse). Af skæg bar han kun bakkenbarter, der mødtes under hagen. Derimod har man bevaret hans eksamensbevis, kaldsbrev o. a. dokumenter tillige med nogle breve og bøger, hvoriblandt Barfods Fortællinger af Fædrelandets Historie (1853), den nationalliberale historiker C. F. Allens Haandbog i Fædrelandets Historie (6. udg. 1863) og 1. bind af Grundtvigs »Sang-Værk« (1837) især har interesse. Desuden findes en smuk merskumspibe med sølvbeslag og et kønt gammelt sølvur, der skal være købt i rigsdagsperioden for 20 rigsdaler. Hans skrift, således som den fremtræder i en skrivebog fra seminarietiden, betegnes af fagfolk som ualmindelig smuk.

Noter og henvisninger

[1] Kirkebogen for Raasted Sogn, Ulfborg Herred. — Frederik Barfod: Dansk Rigsdagskalender (1856) s. 282 og C. M. C. Kvolsgaard: Seminariet i Snedsted og Ranum (1898) s. 63 har $^{27}/_{1}$, hvilken dag fødselsdagen fejredes. Kvolsgaard har fejlagtigt Vad for Wad. Barfod har 2 gange 1845 for 1846. — P. C. H. Wad omtales ganske kort i Store nordiske Konversationsleksikon 25. bd. (1924) s. 314.

[2] Kirkebogen for Raasted Sogn, Ulfborg Herred. — Af Lundenæs-Bøvling Amters Skifteprotokol 1787—1801 Folio 605—606 fremgår det, at Peder Vad var selvejer i 1797, og at han havde købt Arnsbjerg eller Arnsborg af Stenumgaards ejer, Niels Wad. Skødet, der er dateret 31. december 1797 og viser, at Peder Vad havde købt Arnsbjerg på auktion 29. april 1796, findes indført i Ulfborg-Hind Herreders Skøde- og Panteprotokol 1796—1803 Folio 108 b. — Hvori slægtskabet mellem Peder Vad og Niels Wad til Stenumgaard og Øgelstrup består, har jeg endnu ikke kunnet konstatere.

[3] Kirkebogen for Raasted Sogn, Ulfborg Herred.

[4] Nørre Nebel Kirkebog. — Ifig. samme døde 19. juli 1817 Anne

Sørensdatter Wad, Aftægtsenke, Sædding, 81 år gl., formodentlig Christen Wads enke.

5 Dette fremgår af en hartkornsspecifikation fra 1789 i Ribe Amtstues arkiv (afleveringsdesignation nr. 348), hvor Christen Pedersen Vad anføres som selvejer, Folio 144, med en gård af hartkorn 4 td. 5 skp. 3 fdk. 1 alb. Den 24. juni 1810 tilskødede han sin søn Søren Christensen Vad sin gård i Sædding Vad beliggende i Sædding by af hartkorn 4 td. 6 skp. 1 alb. (Vester Horne Herreds Skøde- og Panteprotokol 1800—1814, Folio 231). Gårdmand Søren Christensen Vad og hustru Catrine Margrethe Christensdatter i Sædding fik den 30. juni 1819 en søn, der blev hjemmedøbt s. d. med navnet Christen Wad Sørensen, og som senere blev ejer af Sædding Vadgaard. Om ham se: Fra Ribe Amt 5. bd. s. 404 ff.

6 Nørre Nebel Kirkebog.

7 Nørre Nebel Kirkebog.

8 Attest udst. $^{27}/_{10}$ 1832 af provst Assens, Ulfborg. Wad erholdt meget godt for både kundskab og opførsel. (Raasted sogn var indtil 1909 anneks til Ulfborg sogn, men blev da anneks til Idum. Trap: Danmark, 4. udg. VIII s. 254). — Ifig. attest udst. af provst Assens d. $^{21}/_{3}$ 1831 var Wad blevet vaccineret 1822 af P. Dalgaard i Ulvborg. Ved eksamen i Raasted sogns skole d. 22. oktober 1830 erholdt han 2 udmærket godt, 3 meget godt, hvorfor han af skolekommissionen blev erklæret for moden til at udskrives af skolen.

9 Attest og anbef. udstedt $^{30}/_{4}$ 1833 af sp. Hassager, Nr. Felding.

10 Attest og anbef. udst. $^{21}/_{4}$ 1834 af sp. Rosendahl, Gudum.

11 Attest og anbef. udst. $^{12}/_{6}$ 1836 af sp. Petersen, Staby.

12 Påtegning på Wads papirer af forstander Brammer.

13 Kvolsgaard: Seminariet i Snedsted etc. s. 58. Se endv. En jydsk Drengs Dagbog 1824—1835. udg. af Olaf Carlsen (1943), s. 163 (note 81) og Saml. til jy. Hist. og Topogr. 4 Rk. 1 bd. s. 438 f. — En søn, Peter, f. $^{6}/_{4}$ 1843, blev lærer i Arup. Se ovenn. skrift af Kvolsgaard s. 91.

14 Eksamensbevis udst. $^{1}/_{10}$ 1838 af Brammer.

15 C. P. Wads optegnelser om sin fader.

16 Aarhuus Stiftstidende $^{17}/_{6}$ 1846. — Om embedets indtægter ved P. C. H. Wads død se Mangor og Petersen: Skolestatistik (1877).

17 Kaldsbrev udst. $^{25}/_{8}$ 1846 af biskop Brammer.

18 C. P. Wads optegnelser. — Stagstrup Skoles Embedsbog. Udskr. er foretaget af realskolelærer Dybdal, tidl. Vraa. — Om slægten Yde se Hist. Aarb. f. Thisted Amt 1918 s. 64; jfr. årbogen 1927 s. 297 f. Hauch-Fausbøll: Slægten Yde i Berlingske Aftenavis $^{30}/_{12}$ 1933. — Om stamfaderen Jens Madsen Yde, sognedegn i Hurup 1758—87, se ovenn. årbog 1918 s. 63; om

dennes søn Søren Jensen Yde se årbogen 1915 s. 41; om dennes søn Jens Christian Yde se årbogen 1915 s. 41; om dennes søn Martin Christian Yde se Kvolsgaard s. 16, 43 og 70, årbogen 1915 s. 41 og Saml. til jy. Hist. og Topogr. 4. R. 1. bd. s. 452. — »M. C. Yde arbejdede for Bevarelsen af Oldtidsmindesmærker, saaledes skyldes det mest hans Virksomhed, at en Mængde af Kæmpehøjene i Mellem- og Nordthy er dragne ind i Rækken af fredede Mindesmærker« (Stagstrup Skoles Embedsbog, se ovenfor). — En broder til M. C. Yde var Søren Peter Yde, andenlærer og kordegn i Nykøbing M., DM, f. $^{19}/_{2}$ 1820, dim. Snedsted 1839, d. 1892. Se Kvolsgaard s. 63 og Hist. Aarb. f. Thisted Amt 1915 s. 41.

19 Iflg. et i en panteobligation, udst. af P. C. H. Wad $^{17}/_{6}$ 1850, omtalt skøde af s. d. og skøde af $^{12}/_{4}$ 1856.

20 C. P. Wads optegnelser.

21 Særtryk af »Aftenlæsning«, ny Rækkes 1ste Bind s. 193—263.

22 Aarh. Stiftstid. $^{18}/_{7}$ 1852. — Folkefesten bekendtgøres i bladet for $^{23}/_{7}$ og $^{25}/_{7}$.

23 Aarh. Stiftstid. $^{8}/_{8}$ 1852.

24 Aarh. Stiftstid. $^{9}/_{8}$ 1852. — Randers Avis $^{11}/_{8}$ 1852 indeholder en artikel, Det nye Folkethings Sammensætning, hvori der anføres en række folketingsmænd, som ikke er eller i hvert fald ikke anses for at være bondevenner. Wad findes blandt disse.

25 Axel Holm: Rigsdagsvalgene i hundrede år (1949) s. 9.

26 Aarh. Stiftstid. $^{4}/_{10}$ 1852: »Reisende. Med »Mercurius« fra Aarhuus til Kallundborg: Rigsdagsmændene Wad, Neergaard etc.«.

27 Trykt i »Fædrelandet« $^{17}/_{1}$ 1853. — Om afstemningen ved 3die Beh. af Lovudkast om Udjevn. af Toldforskjellen etc. se Rigsdagstidende 1853. Forhandl. paa Folketinget sp. 2473.

28 Medlemmer af den nationalliberale Femtejuniforening, stiftet af Hall $^{5}/_{6}$ 1851. Betyder her blot de nationalliberale.

29 »Almuevennen« $^{18}/_{2}$ 1853.

30 »Almuevennen« $^{11}/_{5}$ 1853.

31 Premierløjtnant Jørgen Laurits Skjerbek, f. $^{10}/_{8}$ 1817, d. $^{10}/_{8}$ 1877. Se Carl Svenstrup: Grenaa i Fortid og Nutid. Et Jubilæumsskrift (1945) s. 503, 510.

32 Må være Hans Chr. Dehlholm, d. 1889. Se Danske Møller (1934) s. 515; jfr. Minder fra gamle grundtvigske Hjem IV (1924) s. 22.

33 Aarh. Stiftst. $^{28}/_{2}$ 1853; jfr. »Fædrelandet« $^{7}/_{3}$ 1853 og Dagbladet $^{7}/_{3}$ 1853. — Sidstnævnte blad skriver bl. a.: »Aarh. Av.« (ɔ: Aarhuus Stiftstidende) indeholder en pompeus Beskrivelse af det dybe Indtryk, han (ɔ: justitsråd Müller) har gjort paa Vælgerne i Grenaa.«

34 Axel Holm: Rigsdagsvalgene etc. s. 9.

35 Rigsdagstid. Forhandl. paa den forenede Rigsdag, 2den Saml. 1853 sp. 921 ff.

36 »Fædrelandet« $^{19}/_{4}$ 1853; se også bladet for $^{18}/_{4}$ s. å.; jfr. Dagbladet $^{19}/_{4}$ og $^{20}/_{4}$ 1853, Berlingske Tid. $^{18}/_{4}$ og $^{19}/_{4}$ 1853.

37 Frederik Barfod og Peter Christian la Cour var halvbrødre.

38 Aarh. Stiftst. $^{22}/_{5}$ 1853. I samme nr. af bladet læses: »Aarhuus, den 21de Mai .... Med »Waldemar« fra Kjøbenhavn til Aarhuus: .... Hr. Fr. Barfod med Søn og Datter.«

39 Aarh. Stiftstid. $^{29}/_{5}$ 1853.

40 Fortegnelse over Rigsdagsvalgene etc. 1848—1941. Ved Rigsdagens Bureau (1942).

41 Axel Holm: Rigsdagsvalgene etc. s. 9.

42 Indbydelse til »Dansk Forening« trykt i »Fædrelandet« $^{18}/_{4}$ 1853. Om bondevennernes syn på foreningen se »Almuevennen« $^{11}/_{5}$ 1853. Om »Den danske Forening af Rigsdagsmænd« og om stiftelsen af »Dansk Forening« se Frederis Barfod: Et Livs Erindringer (1938) s. 301—308.

43 Grenaa Avis $^{8}/_{11}$ 1860.

44 Grenaa Avis $^{30}/_{4}$ og $^{7}/_{5}$ 1870. De øvrige medlemmer af bestyrelsen var pastor Petri, højskoleforst. Westh, gårdmand Erhard Andersen og løjtn. Jacobsen. — Under sit arbejde for skyttesagen kom Wad i forbindelse med pastor Vilh. Bech, Grum. Måske kendte Wad ham i forvejen. — I et anonymt indlæg i Grenaa Avis $^{11}/_{2}$ 1868 beklager en tilhænger af den indre mission sig over sognerådets stilling til gudelige møder i Veggerslev skole. Det hedder deri: »Hr. Lærer Wad har i Slutningen af forrige Aar modtaget et Brev, som paa Raadets Vegne var udstedt af Formanden Peer Elle og i al Korthed indeholdt den Anmodning at holde Skoledøren lukket for »al Forsamling«.«

45 Grenaa Avis $^{20}/_{9}$ og $^{23}/_{9}$ 1871.

46 Meddelt mig af formanden for Veggerslev-Villersø sogneråd, gdr. Søren Rasmussen.

47 C. P. Wads optegnelser. — Grenaa bys historieskriver, fhv. viceskoleinspektør Carl Svenstrup, har meddelt mig, at alle papirer og protokoller fra Landbo-Spare- og Laanekassen, der oprettedes 1868 og trådte i likvidation 1895, forlængst er brændt.

48 Bekendtg. om møde i anl. af formandens død: Grenaa Avis $^{15}/_{12}$ og $^{16}/_{12}$ 1876, Grenaa Folketid. $^{16}/_{12}$ og $^{18}/_{12}$ 1876. Bekendtgørelsen underskr.: Chr. Wad, o: P. C. H. Wads søn, Jens Chr. Yde Wad, f. $^{6}/_{6}$ 1853, d. $^{31}/_{1}$ 1906, der ved sin død var ejer af Aagaard ved Grenaa.

49 C. P. Wads optegnelser.

50 Afdøde frk. Cathrine Welling, Ernstmark, har flere gange over for mig omtalt ham som en alvorlig, streng, men retfærdig lærer, som børnene holdt af og forældrene så op til.

51 Meddelt af afd. provst H. L. Algreen-Petersen, Aalsø.

52 C. P. Wads optegnelser, hvori det hedder: »Han var en god Fader, og 3 Timer, 5 Aftener om Ugen, læste han med Børnene, der mindes ham med Tak.« — Bekendtgørelse i Aarh. Stiftstid. $^{16}/_{12}$ og $^{18}/_{12}$ 1876, Grenaa Avis $^{14}/_{12}$ og $^{15}/_{12}$ 1876. — P. C. H. Wads avis var Grenaa Avis og ikke det i 1874 grundlagte udprægede venstreblad Grenaa Folketidende. Grenaa Avis, der begyndte at udkomme 1856, repræsenterede først den nationalliberale politik, senere højre. Se herom Carl Svenstrup: Grenaa i Fortid og Nutid s. 430 ff.

53 C. P. Wad skriver om sin moder: »Efter flere Aars Svaghed (Apoplexi) døde hun Hellig 3 Kongers Aften 1896. Moder var en øm og kærlig og altopofrende Moder, der mindes med Tak af sine Børn. Hun var født i Stagstrup Skole 3. Juni 1821.«

54 Nekrolog i Grenaa Folketid. $^{23}/_{10}$ 1922. — C. P. Wad døde i Rosmus skole hos sin søn, lærer Ludvig Christian Wad, f. $^{22}/_{2}$ 1872, d. $^{11}/_{4}$ 1942; han ligger begravet i familiebegravelsen på Veggerslev kirkegård sammen med sin hustru Ane Petrea Severine Nielsen, f. $^{15}/_{7}$ 1844, d. $^{24}/_{10}$ 1915, elev af Christen Kold, Dalum højskole. Om hendes slægt se Efterslægt af Rasmus Jensen, f. 1663, Rytterbonde og Gaardmand i Stjær ved Harlev St. Samlet af Rasmus P. R. Møller (1924). — En sølvkrans til minde om C. P. Wad er ophængt i Veggerslev kirke.

Tilføjelser

Ad note 5: Om Christen Wad (1819—94) se endv. S. J. Frifeldt: Ad jydske Veje sønderud (1934) s. 200, 210, 229, 237 ff. Evald Tang Kristensen: Minder og Oplevelser III s. 386 — Chr. Wad ombyggede 1851 sin fødegård, der findes omtalt og afbildet i la Cour: Danske Gaarde 1. bd. (1906) s. 1254 f. og i Jespersen: Danske Gaarde i Tekst og Billeder 2. bd. (1924) s. 205.

Ad note 8: P. Dalgård er vel den Peder Christian Dalgaard, f. 1787, der fra 1818 til 1865 var degn i Ulfborg. Se En jydsk Drengs Dagbog 1824—1835 s. 164 (note 94).

Ad note 28: Wad vælges $^{2}/_{11}$ 1852, $^{30}/_{11}$ 1852 og $^{5}/_{1}$ 1853 til en af folketingets 4 sekretærer. Se Rigsdagstid. Forh. paa Folketinget 1852 sp. 543 og 1266, samt 1853 sp. 2248. Han ses derimod ikke som taler i tinget.